

Chybné pojetí monopolu a jeho politicko-ekonomické důsledky

Jiří KINKOR – MobilKom, a.s. (kinkor@prahacom.com)

Antimonopolní zákonodárství vzniklo v 19. století ve Spojených státech a během 20. století se rychle rozšířilo i do ostatních zemí. Příčiny rozmachu antimonopolní regulace pramení mimo jiné i v obrovském vlivu převládajícího *nesprávného* pojetí monopolu v ekonomické teorii hlavního proudu.

Cílem tohoto příspěvku je poukázat na zásadní defekt všeobecně přijímané definice pojmu *monopol*, na jeho nesprávné používání či zneužívání v důsledku ignorování podstatných odlišností v jevech, na něž se pojem monopol dnes běžně aplikuje. Tento defekt přímo implikuje státní intervenci, antimonopolní zákonodárství a obrovský prostor pro libovůli antimonopolních úřadů, které příslušné zákony vynucují.

K zneužívání pojmu monopol obrovskou měrou přispívá teorie „dokonalé konkurence“, která se stala standardní učebnicovou normou. „Dokonale fungující“ trh pojímá jako takový trh, na němž operuje bezpočet firem, každá s mizivým vlivem na tržní ceny, a tudíž fungování reálného světa označí za „selhání trhu“ a „nekalou soutěž“, protože na reálných trzích neobchoduje bezpočet firem, ale často třeba jen několik nebo jedna, a to s významným vlivem na tržní cenu. A právě jev, kdy na trhu operuje jen *jedna* firma (resp. dominantní firma schopná významně ovlivnit tržní cenu), nazývá současná ekonomie „monopol“. Existence takto pojatého monopolu je pak jednou z příčin „selhání trhu“.

Podle mého názoru je správné pojetí monopolu jiné. Monopol je výsada udělená *státem* výlučnému subjektu k podnikání v daném odvětví. Kdo tuto výsadu nemá, nesmí v odvětví podnikat. Podstatné v pojmu monopol není to, že v daném odvětví podniká jeden či dominantní subjekt, nýbrž to, že *stát* pod hrozbou sankcí či likvidace *zakazuje* jiným subjektům do odvětví vstupovat a dominantnímu (jedinému) subjektu konkurovat. Z toho také plyne nesmyslnost pojmu „přirozený monopol“.

Antimonopolní zákony označují mnoho typů jednání firem za nekalé a postihují je sankcemi. Nekalé však logicky není a nemůže být takové chování, kdy firma dobrovolně na smluvním základě prodává zboží za cenu, na které se s protistranou dohodla. Podstatné a rozhodující je to, že jde o *dobrovolný* kontrakt, nikdo nepoužívá násilí, nikdo nikoho neklame ani nenutí. Naopak jakákoli dohoda je dokladem oboustranné prospěšnosti.

Prohlašovat jakékoli dobrovolné jednání či smlouvy za nekalé či nefér chování znamená nechápat, co je konkurence, a popírat základní právo soukromých osob vstupovat do dobrovolných obchodních kontraktů a určovat si jejich podmínky. Proces, který je opravdovou konkurencí a na kterém je založena produkce hodnot, stát antimonopolními zákony potlačuje.

Typickým projevem nesprávného chápání trhu je tvrzení, že firma má příliš velký „tržní podíl“ a hrozí „monopolizace trhu“. Vychází se přitom z premisy, že nejprve existuje nějaký trh, na který přicházejí firmy a rozdělují si ho. Jako by existoval „koláč“, z něhož si jednotlivé firmy ukrájují, přičemž je třeba zabránit tomu, aby si jednotlivá firma „neukrojila příliš.“ Ve skutečnosti trh neexistuje předem, nýbrž každá firma si jej svým jednáním vytváří, protože trh je označením pro dobrovolnou směnu.

Deformace pojmu monopol je důsledkem porušení principu podstatného znaku při tvorbě pojmu. Je nesmírně důležité uvědomit si, že pojem integruje jednotlivé objekty reality právě na základě jejich *podstatného* společného znaku, nikoli libovol-

ného společného znaku. Vytvoříme-li pojem na základě společného znaku, který však *není* podstatnou podobností zahrnutých entit, dopouštíme se vážného omylu v poznání a chápání jevů kolem nás. Co platí o jednom objektu nesprávně definovaného a používaného pojmu monopol, *nelze aplikovat na další objekty tohoto pojmu*.

LITERATURA

KINKOR, J. (2002): „Antimonopolní“ zákony jsou zlem. *Profit*, 11. 2. 2002.

LORENZO, T. J. di. (1990): The Origins of Antitrust – Rhetoric vs. Reality. *Regulation – The Cato Review of Business & Government*, Cato Institute, vol. 13, Fall 1990, no. 3.

REISMAN, G. (1998): *Microsoft and Its Enemies: Which Is the Monopolist?* Článek publikován na www.capitalism.net jako rozšířená verze stati publikované dne 27. 9. 1988 v deníku *The Orange Country Register* pod názvem „Microsoft Under Fire.“

RIDPATH, J. (1993): The Philosophical Origins of Antitrust. In: *The Objectivist Forum*, TOF Publications. New York, 1993.

ROSEN, H. S. (1988): *Public Finance*. 2. ed.. Homewood, Illinois, Irwin, 1988.

SILBERBERG, E. (1990): *The Structure of Economics*. 2nd ed. McGraw-Hill, 1990.

VARIAN, H. R. (1992): *Microeconomic Analysis*. 3rd. ed. Norton & Co., New York, 1992.

SUMMARY

JEL Classification: D41, D42, L4

Keywords: perfect competition – monopoly – antitrust policy

A Mistaken Concept of Monopoly and Its Political/Economic Consequence

Jiří KINKOR – MobilKom, a.s., Prague (kinkor@prahacom.com)

The textbook meaning of monopoly is an existence of a dominant company operating on the relevant market. Such interpretation is incorrect. Being a dominant supplier is not essential for a monopoly. Defining monopoly as such results from a failure to recognize the fundamental differences involved in the *causality* that led to presence of an exclusive or dominating company. The essential, defining feature of a monopoly is not exclusive economic power itself but rather *governmental* authority (i.e., law) that mandates dominance and excludes competitors out of an industry. The standard approach is embedded in the theory of „perfect competition“. This theory utterly ignores reality in favor of an implausible world that contradicts empirical competitive entrepreneurial activity.